ৰামানুজ প্ৰৱৰ্তিত বিশিষ্টাদ্বৈতবাদৰ মূল কথা হ'ল ব্ৰহ্ম আৰু ঈশ্বৰ অভিন্ন। ঈশ্বৰ বিশেষ্য। তেওঁৰ বিশেষত হ'ল জীৱ আৰু জগত। যিহেতু ঈশ্বৰ সত্য, সেইকাৰণে জগত মিথ্যা নহয়। সেইটোও সত্য। কাৰণ বিশেষণে বিশেষ্যক আশ্ৰয় কৰি থাকে। ঈশ্বৰ আৰু জীৱৰ, ঈশ্বৰ আৰু জগতৰ ভেদ আৰু অভেদ উভয়ে স্বীকাৰ্য। অৱশ্যে ভেদতকৈ অভেদৰ গুৰুত্বই বেছি। ৰামানুজে শংকৰৰ মায়াবাদক খণ্ডন কৰিছে। শংকৰৰ দৰে ৰামানুজ অদ্বৈতবাদী হ'লেও ৰামানুজৰ মতে ব্ৰহ্ম একমাত্ৰ চৰমতত্ত্ব হ'লেও নিৰ্গুণ-নিৰ্বিশেষে আৰু স্বাগতভেদ ৰহিত নহয়।

আৱির্ভাৱৰ সহস্ৰবৰ্ষত ভক্তিবাদৰ প্ৰৱৰ্তক
জয়তু শ্ৰীৰামানুজায়

চন্দ্ৰভূষণ শৰ্মা

আজিৰ পৰা এহেজাৰ পূৰ্বে ভাৰতীয় দৰ্শন শাস্ত্ৰ আকাশত এক উজ্জ্বল জ্যোতিষ্ক আৱির্ভূত হয়। তেওঁ শ্ৰীৰামানুজাচার্য। আজিও তেওঁৰ প্ৰতিভাৰ আলোকত আমাৰ বেদান্ত দৰ্শন আলোকিত। শ্ৰীৰামানুজ বিশিষ্টাদ্বৈতবাদৰ প্ৰৱৰ্তক আৰু বিখ্যাত সাধক। তেওঁৰ নিচিনা দার্শনিক আৰু সাধক সমকালত ভাৰতবর্ষত কোনো নাছিল। বেদান্ত দর্শনৰ আকৰ গ্ৰন্থ বাদৰায়নৰ 'ব্ৰহ্মসূত্ৰ গ্ৰন্থৰ শ্ৰীভাষ্য' নামে এক নতুন ভাষ্য ৰচনা কৰি তেওঁ বিশিষ্টাদ্বৈতবাদ প্ৰৱর্তন কৰে। তেওঁৰ মত আৰু পথ আজিও কোটি কোটি মানুহক মুক্তিৰ প্ৰেৰণা দিছে।

এনেকুৱা এগৰাকী প্ৰতিভাৱান পুৰুষৰ জীৱন বিচিত্ৰ কৌতূহলোদ্দীপক ঘটনাৰে পূর্ণ। বহু উত্থান-পতনৰ মাজেদি, বহু বাধা-বিপত্তি অতিক্ৰম কৰি তেওঁৰ জীৱননদী বৈ গৈ শ্ৰীভগৱানৰ চৰণ-সাগৰত মিলিত হৈছে। আজিও তেওঁৰ জীৱন কাহিনীয়ে যিকোনো কর্মযোগীক প্ৰেৰণা যোগায়, দিশা দেখুৱায়। তেওঁৰ কঠোৰ পৰিশ্ৰম, অদম্য জ্ঞানতৃষ্ণা আমাৰ আদর্শ।

শ্ৰীৰামানুজ আচার্য ১০১৭ খ্ৰীষ্টাব্দত দক্ষিণ ভাৰতৰ তামিলনাড়ুৰ শ্ৰীপেৰেম্বুদুৰ গাঁৱত আৱির্ভূত হয়। এই গাঁও অতি প্ৰাচীন আৰু অশ্বমেধাদি নানাবিধ যজ্ঞৰ পীঠস্থান আছিল। পিতা কেশৱাচার্য দীক্ষিত নিষ্ঠাৱান আৰু সদাচাৰসম্পন্ন হোৱা বাবে সর্বদেশত সর্বকালত সম্মানিত হয়। কেশৱাচার্য পণ্ডিত আৰু অতিশয় যজ্ঞনিষ্ঠ ব্যক্তি আছিল কাৰণে পণ্ডিতগণে তেওঁক 'সর্বক্ৰতু' উপাধি দান কৰে। শ্ৰীৰামানুজৰ মাতা আছিল শ্ৰীশৈলপূর্ণ। (পেৰুৱা তিৰুমলাই নম্বি) নামৰ এক পৰম ধার্মিক 'কান্তিমতী' ব্যক্তিৰ ভাগিনী।

বিবাহৰ পাছত বহুদিনলৈ কেশৱাচার্যৰ কোনো সন্তান হোৱা নাছিল। পাছত পার্থসাৰথিৰ কৃপাত ৰামানুজে জন্মগ্ৰহণ কৰে। ৰামানুজৰ সংসাৰ জীৱনৰ নাম আছিল লক্ষ্মণ। মোমায়েক শৈলপূর্ণই শৈশৱত তেওঁৰ মাজত ৰামানুজ লক্ষ্মণৰ সকলো লক্ষণ দেখি এনে নামকৰণ কৰিছিল। এই সময়ত কান্তিসতীৰ ভাগিনী মহাদেৱীৰো এটি পুত্ৰ সন্তান জন্মে, তেওঁৰ নাম ৰখা হয় গোবিন্দ। লক্ষ্মণৰ পাছত তেওঁৰ আৰু দুই ভগিনী জন্মে—ভূমি আৰু কমলা।

ৰামানুজৰ পিতৃ কেশৱাচার্য এগৰাকী অগ্ৰণী পণ্ডিত আছিল। তেওঁ অত্যন্ত যত্নেৰে স'তে ৰামানুজক বেদ আৰু অন্যান্য বহু শাস্ত্ৰ পঢ়ায়। ১৬ বছৰ বয়সত ৰামানুজৰ বিবাহ হয় আৰু পিতৃ বিয়োগো ঘটে। তেতিয়া ৰামানুজৰ লিখা-পঢ়া বন্ধ হৈ যায়। কাৰণ তেওঁক পঢ়ুৱাবৰ কাৰণে তেনেকুৱা পণ্ডিত তেওঁৰ গাঁৱৰ ত্ৰিসীমাত কোনো নাছিল। কিন্তু ৰামানুজ থমকি ৰোৱাৰ পাত্ৰ নাছিল। সন্ধান কৰি জানে, কাঞ্চীপুৰমত অদ্বৈতবেদান্তী শ্ৰীযাদৰ প্ৰকাশ নামে এক প্ৰসিদ্ধ পণ্ডিত সন্ন্যাসীয়ে বহু বিদ্যার্থীক বিদ্যাদান কৰি আছে। তেওঁ সপৰিবাৰে কাঞ্চীপুৰমলৈ আহি মাহীৰ ল'ৰা তেওঁৰ ভাই গোবিন্দক লগত লৈ সেই যাদৰ প্ৰকাশৰ চতুষ্পাঠীত বেদান্ত চর্চাৰ বাবে ব্ৰতী হয়। কেইদিনমানৰ ভিতৰতে যাদৰ প্ৰকাশে ৰামানুজৰ প্ৰতিভাত কেৱল বিস্মিতই নহ'ল; ঈর্ষান্বিত'—আচার্যমুখে মন্ত্ৰৰ ব্যাখ্যা— 'ব্ৰহ্মা সত্য স্বৰূপ, জ্ঞানস্বৰূপ আৰু অনন্তস্বৰূপ'—শুনি ৰামানুজে ভাবিলে, তেনেহ'লে ভগৱানৰ দয়া-দাক্ষিণ্য আদি ক'লৈ গ'ল? ভগৱানতো গুণী-সকলো গুণৰ আধাৰ। সেয়ে ব্ৰহ্ম যদি নির্গুণ হয় তেনেহ'লে জীৱ আৰু ব্ৰহ্মতো অভিন্ন হৈ যায়। আৰু ব্ৰহ্ম আৰু জীৱ যদি অভিন্ন হয় তেন্তে ভগৱানৰ উপাসনা আৰু যাগ-যজ্ঞ-পূজা-অর্চনাৰ প্ৰয়োজন নাই, কাৰণ এই সকলো কর্ম মিথ্যা। অথচ উপাসনা অবিহনে লোক থকা অসম্ভৱ। মুহূর্তৰ পাছতেই কলে, গুৰুদেৱ, সৎ চিৎ অনন্ত আদি ভগৱানৰ স্বৰূপ নহয়, গুণ বা ধর্ম।' যাদৱ প্ৰকাশে বহু যুক্তি-তর্ক দিও ৰামানুজৰ মত খণ্ডন কৰিব নোৱাৰিলে। এইৰকমৰ আৰু দুবাৰ ৰামানুজৰ লগত বিচাৰ-বিতর্কত পৰাজিত হৈ তেওঁ ক্ৰোধ আৰু ঈর্ষাত ৰামানুজক অপমান আৰু তিৰস্কাৰ কৰি আশ্ৰমৰ পৰা খেদি দিয়ে। ৰামানুজ নিজৰ ঘৰলৈ ফিৰি আহি নিজে নিজেই বেদান্ত পাঠ কৰিবলৈ লাগিল। কিন্তু ৰামানুজক খেদি পঠিয়াই যাদৰ প্ৰকাশৰ মনত ভয়ৰ সঞ্চাৰ হ'ল। তেওঁ ভাবিলে, এই বালক এদিন অদ্বৈতবাদৰ মহাশত্ৰু হ'ব। ইয়াক যেনেকৈয়ে হওক হত্যা কৰিব লাগিব। তাৰ পাছত এদিন শিষ্যসকলৰ হতুৱাই তেওঁ ৰামানুজক মাটি পঠিয়ালে আৰু পুনৰায় লিখা-পঢ়া আৰম্ভ কৰিবলৈ ক'লে। সৰল স্বভাৱৰ ৰামানুজে পুনৰ তেওঁৰ ওচৰত লিখা-পঢ়া আৰম্ভ কৰিলে। এদিন যাদৰ প্ৰকাশে সকলো শিষ্যক লৈ প্ৰয়াগত গংগাস্থান কৰিবলৈ গ'ল। ৰামানুজো গ'ল। বাটত বিন্ধাচলৰ গোণ্ডাৰণ্যত ৰামানুজক হত্যা কৰাৰ পৰিকল্পনা। তেওঁৰ বিশ্বাসী আৰু প্ৰিয় কেইজনমান শিষ্যৰ ওচৰত তাক প্ৰকাশ কৰে। অৰণ্যত হত্যা কৰিব পাৰিলে তেওঁৰ মৃত্যুৰ দায়িত্ব বন্য হিংস্ৰ পশুৰ ওপৰত দিয়া সহজ হ'ব। কিন্তু 'ৰাখে হৰি মাৰে কোনে?' এই পৰিকল্পনা কেনেবাকৈ গোবিন্দই শুনি পেলায়, আৰু তাক ৰামানুজৰ আগত কৈ দিয়ে। এই কথা শুনি ৰামানুজে প্ৰাণৰ ভয়ত যিফালে চকু যায় তামিল দেশৰ বৈষ্ণৱ পণ্ডিত শিৰোমণি আছিল। আৰু ভগৱান শ্ৰীৱৰদাৰাজৰ আদেশত ৰামানুজে পূর্ণাচার্যক গুৰু নির্বাচন কৰি তেওঁৰ ওচৰত বৈষ্ণৱমন্ত্ৰত দীক্ষা গ্ৰহণ কৰে। শ্ৰীভগৱান ৰৱদাৰাজ নামাকৰণ ৰামানুজে কৰিছিল। শ্ৰীৰামানুজে সন্ন্যাস গ্ৰহণ কৰাত এদিন মাতৃৰ আদেশত সেই যাদৰ প্ৰকাশে শ্ৰীৰামানুজৰ শিষ্যত্ব গ্ৰহণ কৰিবলৈ আৰু তেওঁৰ পূর্বতে কৰা অপৰাধৰ বাবে ক্ষমাভিক্ষা কৰিলে। মাহীয়েকৰ পুত্ৰ তেওঁৰ ভায়েক গোবিন্দাচার্যয়ো শ্ৰীৰামানুজৰ শিষ্যত্ব গ্ৰহণ কৰে। শ্ৰীৰামানুজে এই সময়ত অতি যত্ন সহকাৰে তেওঁৰ দীক্ষাগুৰু পূর্ণাচার্যৰ ওচৰত বৈষ্ণৱশাস্ত্ৰ অধ্যয়ন কৰে। পূর্ণাচার্যই শিষ্যৰ অদ্ভুত প্ৰতিভা দেখি নিজ পুত্ৰক ৰামানুজৰ শিষ্য কৰিব। যদি মোৰ নিচিনা এক ক্ষুদ্ৰ জীৱৰ অনন্ত নৰক হয় আৰু ইমান লোকৰ মুক্তি হয় তেন্তে মোৰ অনন্ত নৰক, অনন্ত বৈকুণ্ঠ স্বৰূপ।'

গোষ্ঠীপূর্ণই এই কথা শুনি চমকি উঠিল। তেওঁ ৰামানুজক সাবটি ধৰি ক'লে, 'তুমি ধন্য'। ৰামানুজৰ এই ব্যৱহাৰত গোষ্ঠীপূর্ণ ইমানেই সদয় যে নিজৰ পুত্ৰক ৰামানুজৰ শিষ্য কৰি তেওঁৰ শিষ্যত্ব গ্ৰহণ কৰাই দিয়ে। পাছত অৱশিষ্ট বিদ্যা শিক্ষাৰ বাবে তেওঁ গোষ্ঠীপূর্ণ নামে এক বৈষ্ণৱ সাধক আৰু অপ্ৰমাদী পণ্ডিতৰ ওচৰলৈ পঠায়। গোষ্ঠীপূর্ণ শ্ৰীযামুনাচার্যৰ প্ৰিয় শিষ্য আছিল। গোষ্ঠীপূর্ণই ৰামানুজক মন্ত্ৰ দান কৰে। সেই মন্ত্ৰ শক্তিত ৰামানুজৰ হৃদয় আলোড়িত হ'ল। তেওঁৰ সকলো অজ্ঞান অন্ধকাৰ দূৰ হৈ গ'ল। তেওঁ তেতিয়া গোষ্ঠীপুৰৰ সৌম্যনাৰায়ণৰ মন্দিৰ তোৰণত উঠি উপস্থিত সকলো মানুহক গোষ্ঠীপূর্ণৰ মন্ত্ৰদান কৰিলে। গোষ্ঠীপূর্ণই এই সংবাদ শুনি ক্ৰুদ্ধ হৈ ৰামানুজক মাতি ক'লে— 'দূৰ হোৱা, নৰাধম, তোমাক এই মন্ত্ৰ মহাৰত্ন দি মই মহাপাপ কৰিছো। তোমাৰ অনন্ত নৰক লাভ হ'ব।' ৰামানুজে বিন্দুমাত্ৰ ভীত নহৈ ক'লে, 'প্ৰভু, আপুনি কৈছে— যিয়ে এই মন্ত্ৰ লাভ কৰিব, সি পৰমগতি লাভ কৰিব। ইয়াৰ পাছত বৈষ্ণৱ ধর্ম প্ৰচাৰৰ বাবে আৰু ভক্তিবাদ সুপ্ৰতিষ্ঠিত কৰাৰ বাবে তেওঁ সমগ্ৰ ভাৰতবর্ষ ভ্ৰমণ কৰে। তেতিয়া বহু পণ্ডিত, ৰজা, ৰাজন্যবর্গ আৰু অগণিত সর্বসাধাৰণ লোকে তেওঁৰ শিষ্যত্ব লাভ কৰি ধন্য হয়। এই সময়ত বহু জৈন আৰু বৌদ্ধ ধর্মাৱলম্বীয়েও তেওঁৰ শিষ্যত্ব গ্ৰহণ কৰে। এইদৰে বহু মানুহৰ মুক্তিৰ উপায় কৰি দি তেওঁ স্বেচ্ছামৃত্যু বৰণ কৰিব মনস্থ কৰে। তেতিয়া শিষ্যসকলৰ অনুৰোধত তেওঁ চাৰিদিন মাত্ৰ এই ধৰাধামত থাকিবলৈ সম্মত হয়। আৰু সেই সুযোগতে শিষ্যসকলে তেওঁৰ অন্তিম উপদেশ প্ৰার্থনা কৰিলত তেওঁ বহু জ্ঞানগর্ভ উপদেশ দি যায়। উপদেশ শেষত তেওঁৰ মাহীৰ ল'ৰা ভাই গোবিন্দৰ কোলাত মূ�ৰ থৈ আৰু প্ৰিয় শিষ্য আন্ত্ৰপূর্ণৰ কোলাত চৰণ দুখানি ৰাখি পৰমগতি লাভ কৰে। অন্তৰীক্ষৰ পৰা 'ধর্মনষ্ট' ধ্বনি ধ্বনিত হ'ল। এক মহামানৱৰ লীলা সমাপ্ত হ'ল। সর্বভূতত দয়া আৰু মমতাই শ্ৰীৰামানুজৰ জীৱনৰ মূল কথা। তেওঁ জাতিভেদ বিশ্বাস কৰা নাছিল। দ্বিজ, চণ্ডাল আদি সকলো জাতিৰ লোক তেওঁৰ প্ৰিয় শিষ্য আছিল।

তেওঁৰ মতবাদে কোটি কোটি মানুহক এতিয়াও মুক্তিৰ সন্ধান দিছে। আগতে কোৱা হৈছে শ্ৰীৰামানুজে বাদ ৰায়ন প্ৰণীতবেদান্ত দর্শনৰ আঁকৰ গ্ৰন্থ ব্ৰহ্মসূত্ৰৰ ভাষ্য ৰচনা কৰি 'বিশিষ্টাদ্বৈতবাদ' প্ৰচাৰ কৰে। আক্ষৰিক অর্থত বেদান্ত হ'ল বেধৰ 'অন্তর্ভাগ—উপনিষদ। প্ৰচলিত অর্থত এইটো এটা দার্শনিক মতবাদ, যি মতবাদৰ প্ৰতিপাদ্য বিষয় হ'ল ব্ৰহ্মবাদ বা চৈতন্যবাদ। বেদান্ত দর্শনৰ বহু সম্প্ৰদায় আছে। সকলো সম্প্ৰদায়ে উপনিষদ আৰু বাদৰায়নৰ ব্ৰহ্মসূত্ৰক আকৰ গ্ৰন্থৰূপে স্বীকাৰ কৰে— 'বেদান্ত নাম উপনিষদ প্ৰমানস্ তদুপকাৰিনী শাৰীৰিক সূত্ৰাদিনিচ'। অৱশ্যে ব্ৰহ্মসূত্ৰ (শাৰীৰিক সূত্ৰ) বেদান্ত দর্শনৰ মূল গ্ৰন্থ। এই সকলো সম্প্ৰদায়ৰ আচার্যগণে ব্ৰহ্মসূত্ৰৰ ভাষ্য প্ৰণয়ন কৰি নিজ নিজ মতবাদ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে। উপনিষদৰ মাজত দুই প্ৰকাৰ ব্ৰহ্মবাদ দেখা যায়— সম্যপঞ্চবাদ অর্থাৎ জগতক মিথ্যা আৰু ব্ৰহ্মক সত্যৰূপে প্ৰতিপাদন। প্ৰথম দৃষ্টিভংগী অনুযায়ী ব্ৰহ্ম-পৰিনামবাদ আৰু দ্বিতীয় দৃষ্টিভংগী অনুযায়ী ব্ৰহ্ম-বিৱর্তবাদ। ব্ৰহ্মসূত্ৰৰ বৈষ্ণৱ ভাষ্যকাৰসকল প্ৰথম পক্ষ অর্থাৎ সপ্রপঞ্চ ব্ৰহ্মবাদী আৰু আচার্য শংকৰ হ'ল নিষ্প্রপঞ্চ ব্ৰহ্মবাদী অর্থাৎ দ্বিতীয় পক্ষ। যিয়ে হওক, ব্ৰহ্মসূত্ৰৰ বৈষ্ণৱ ভাষ্যকাৰসকলৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য হ'ল— ৰামানুজ, মধ্ব, নিম্বার্ক, বল্লভ আৰু বলদেৱ। ৰামানুজৰ প্ৰতিপাদ্য বিশিষ্টাদ্বৈতবাদ। মধ্ববৰ প্ৰতিপাদ্য দ্বৈতবাদ। নিম্বার্কৰ প্ৰতিপাদ্য দ্বৈতাদ্বৈতবাদ। বল্লভৰ প্ৰতিপাদ্য শুদ্ধাদ্বৈতবাদ। আৰু গোড়ীয় বৈষ্ণৱসকলৰ প্ৰতিপাদ্য অচিন্ত্যভেদাভেদবাদ।

ৰামানুজ প্ৰৱর্তিত বিশিষ্টাদ্বৈতবাদৰ মূল কথা হ'ল ব্ৰহ্ম আৰু ঈশ্বৰ অভিন্ন। ঈশ্বৰ বিশেষ্য। তেওঁৰ বিশেষত হ'ল জীৱ আৰু জগত। যিহেতু ঈশ্বৰ সত্য, সেইকাৰণে জগত মিথ্যা নহয়। সেইটোও সত্য। কাৰণ বিশেষণে বিশেষ্যক আশ্ৰয় কৰি থাকে। ঈশ্বৰ আৰু জীৱৰ, ঈশ্বৰ আৰু জগতৰ ভেদ আৰু অভেদ উভয়ে স্বীকাৰ্য। অৱশ্যে ভেদতকৈ অভেদৰ গুৰুত্বই বেছি। ৰামানুজে শংকৰৰ মায়াবাদক খণ্ডন কৰিছে। শংকৰৰ দৰে ৰামানুজ অদ্বৈতবাদী হ'লেও ৰামানুজৰ মতে ব্ৰহ্ম একমাত্ৰ চৰমতত্ত্ব হ'লেও নিৰ্গুণ-নিৰ্বিশেষে আৰু স্বাগতভেদ ৰহিত নহয়। তেওঁ ঈর্ষাদ্বেষাদি হেয়গুণবর্জিত হোৱাত উপনিষদত তেওঁক নির্গুণ বোলা হৈছে। বাস্তৱতে, তেওঁ সর্বশক্তিময়, সর্বজ্ঞ, কৰুণাময় আদি অশেষ গুণৰ আধাৰ। ব্ৰহ্মৰ বিস্ময়কাৰী সৃষ্টিশক্তিৰ নাম মায়া। ব্ৰহ্ম নির্বিশেষ সত্তামাত্ৰ নহয়। তেওঁ গুণৰ দ্বাৰা বিশেষিত। ব্ৰহ্মৰ সজাতীয় আৰু বিজাতীয় ভেদ স্বীকার্য নহয়। কাৰণ যি সর্বব্যাপী, সর্বশক্তিমান, এক আৰু অদ্বিতীয় তেওঁৰ সঁজাতীয়-বিজাতীয় ভেদ থাকিব কেনেকৈ? কিন্তু ব্ৰহ্মৰ স্বগতভেদ, স্বীকার্য, কাৰণ তেওঁৰ মাজতেই পৰস্পৰ বেলেগ চিৎ (জীৱ) আৰু অচিৎ (জগত) পদার্থদ্বয় বিদ্যমান। এই দুটাই ব্ৰহ্মৰ অংশ আৰু ব্ৰহ্মৰ দৰে সত্য। এইসকলে প্ৰলয়ত অতি সূক্ষ্মভাৱে ব্ৰহ্মত অৱস্থান কৰে আৰু সৃষ্টিৰ কালত স্থূল জীৱ আৰু জগতৰূপে প্ৰকাশিত হয়। বেলেগ বেলেগ দৃষ্টিত বৃক্ষৰ মূল কাণ্ড আদি যেনেকৈ বৃক্ষৰ পৰা পৃথক, আকৌ সমষ্টি দৃষ্টিত সিহঁত যেনেকৈ বৃক্ষৰ পৰা অভিন্ন, তেনেকৈ জীৱ আৰু জগত ব্ৰহ্মৰ অর্থ বুলিয়েই ব্ৰহ্মৰ পৰা ভিন্নধর্ম হ'লেও ব্ৰহ্মশ্ৰেণী আৰু পৃথক সত্তাহীন বুলি ব্ৰহ্মৰ পৰা অভিন্নও সত্য। এই খণ্ডৰ নাম বিশিষ্টাদ্বৈতবাদ। কাৰণ, এই মতত চিৎ আৰু অচিৎ বিশিষ্ট ব্ৰহ্মই একমাত্ৰ চৰম তত্ত্ব। এই মতত মুক্তিৰ সময়তো ব্ৰহ্মৰ স'তে জীৱৰ ঐক্য সম্ভৱ নহয়। আৰু ভক্তিদ্বাৰা প্ৰাপ্ত ভগৱৎ প্ৰসাদেই মুক্তিৰ কাৰণ।

ৰামানুজে যে কেৱল শ্ৰীভাষ্য ৰচনা কৰিছে, সেয়া নহয়, তেওঁ বহু গ্ৰন্থ ৰচনা কৰিছে। সেইবোৰ গ্ৰন্থ দর্শন আৰু ভক্তিবাদ বিষয়ক।

শ্ৰীৰামানুজ আজিও দর্শন শাস্ত্ৰত এক প্ৰাসংগিক ব্যক্তিত্ব। যিমান দিনলৈ জগতত বেদান্তদর্শন থাকিব সিমানদিনলৈ ৰামানুজৰ বিশিষ্টাদ্বৈতবাদ থাকিব। আৰু মানুহে অনন্ত কৌতূহল ভৰা মনেৰে তেওঁৰ মতবাদ সমন্বিত শ্ৰীভাষ্য পাঠ কৰি অপাৰ আনন্দ লাভ কৰিব আৰু দর্শনৰ মূল প্ৰশ্ন ব্ৰহ্ম-জীৱ-জগতৰ সম্পর্কে অন্বেষণ কৰি মুক্তিৰ সন্ধান কৰিব।

(ডঃ ইন্দ্ৰজিৎ সবকাৰৰ প্ৰবন্ধৰ সহায় লৈ ৰচিত) *ফোন ঃ ৭৩৯৯৮১৯৭৭৭*

নামজাদা জুহু বীচ

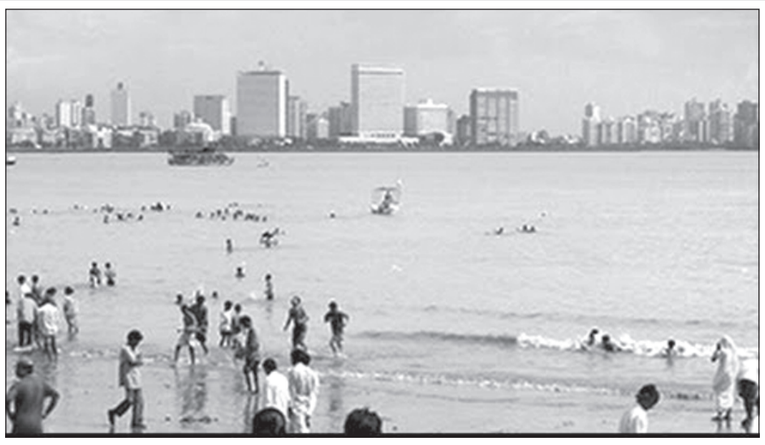

মুম্বাই বুলি ক'লে প্ৰথমে মনলৈ আহে জুহু বীচৰ নাম। জুহু বীচ্চ বা জুহু চৌপাটি হৈছে মুম্বাই তথা দেশৰ আটাইতকৈ বিখ্যাত আৰু পু�ৰণি বীচ্চ। ইয়ালৈ দেশ-বিদেশৰ পৰা হেজাৰ-বিজাৰ পর্যটকৰ আগমন ঘটে, ইয়াৰে অধিকাংশই সূর্যাস্ত চাবলৈ দিনটো ক্ষণ গণে। বেলিটো মাৰ যোৱাৰ দৃশ্য ইমানেই অনুপম যে চকু পৰাৰ লগে লগেই সকলো দুখ-ভাগৰ পাহৰি যোৱা যায়। এইখন বীচ্চত আনবাবতকৈ শনি আৰু দেওবাৰে মানুহৰ সমাগম বেছি হয়। কর্মব্যস্ত মহানগৰী মুম্বাইত থকা অনেকে গোটেই সপ্তাহটো কামৰ হেঁচাত নিজৰ পৰিয়ালটোক সময় দিব নোৱাৰে। সেয়েহে অৱকাশৰ দিনা বেছিভাগ পিতৃ-মাতৃয়ে তেওঁলোকৰ পাৰ বাকচ যেন ঘৰবোৰৰ পৰা সন্তানক লৈ খেলা-ধূলা কৰিবলৈ, শুদা ভৰিৰে পানীত নামিবলৈ, বালিঘৰ সাজিবলৈ— মুঠতে মুকলিমুৰীয়াকৈ উশাহ ল'বলৈ এই বীচ্চলৈ যায়। কিছুমানে আকৌ বাৰিষা আৰম্ভ হোৱাৰ আগে আগে মে' আৰু বাৰিষা যোৱাৰ লগে লগে অক্টোবৰৰ ছাটি-ফুটি লগা গৰমৰ পৰা অলপ হ'লেও সকাহ পোৱাৰ বাবে জুহু বীচ্চৰ গা-মন জুৰ পেলোৱা শীতল বতাহ ছাটি গাত লগাবলৈ সন্ধিয়াৰ পৰা নিশা বাৰমান বজালৈকে বহে। এই বীচ্চলৈ যোৱাৰ একেবাৰে উপযুক্ত সময় হৈছে অক্টোবৰৰ পৰা ফেব্ৰুৱাৰী মাহ।

প্ৰকৃততে ১৯ শতিকাত জুহু এটা দ্বীপ আছিল। ইয়াক 'জুভেম' বুলি কোৱা হৈছিল পর্তুগীজ ভাষাত। এই দ্বীপৰ উত্তৰ কোণত জুহু গাঁও আছিল আৰু ইয়াত বসবাস কৰিছিল ভাণ্ডাৰি (নিমখৰ কাৰবাৰ কৰা) সকলে। এওঁলোকক আগ্ৰি বুলিও কোৱা হয়। কালবিছ (কৃষক) সকলেও ইয়াতেই বসবাস কৰিছিল। দ্বীপটোৰ দক্ষিণ ভাগত বান্দ্ৰা দ্বীপৰ বিপৰীতে আছিল কলিৱাড়া অর্থাৎ মাছমৰীয়াসকলৰ গাঁও বা বসতি। প্ৰায় এক শতিকাৰ বাবে জুহুৰ মুকলি পৰিবেশে ধনী লোকসকলক আকর্ষিত কৰে। তাৰ ভিতৰত গণ্য-মান্য জামছেদজি টাটাই এটুকুৰা মাটি কিনি এটা বঙলা সাজিছিল। তেওঁ জুহু তাৰাত ১২০০ একৰ মাটি বঢ়াবলৈ পণ লৈছিল। এই আঁচনিত ৰিজ'টৰ বাবে সাগৰৰ কাষৰ এক একৰ মাটিত পাঁচশটা প্লট ধার্য কৰা হৈছিল। এই ঠাইলৈ অহাৰ সুবিধাৰ বাবে তেওঁ মাহিম কজ্ৱেটোক (পথ) চান্তাক্ৰুজলৈকে আনিব বিচাৰিছিল। লাহে লাহে এই বীচ্চৰ আশে-পাশে বহুতো পঞ্চতাৰকা হোটেল যেনে— ৰামাডা ইন পামগ্ৰ'ভ, নভোটেল, জেডব্লিউ মেৰিয়ট আদি নির্মাণ কৰা হ'ল যাতে দেশ-বিদেশৰ পৰা এই মহানগৰীলৈ অহা বহুজন বিলাসী মানুহে ইলাহীকৈ দিনকেইটা কটাব পাৰে। ইয়াৰ উপৰি এই জুহু বীচ্চৰ ওচৰে-পাঁজৰে বলিউদৰ বহুজন নামী-দামী তাৰকাই বসবাস কৰে। অমিতাভ বচ্চনৰ 'প্ৰতীক্ষা' বঙলাটো জুহু বীচ্চৰ লেণ্ডমার্ক। আশা পাৰেখ, ৰঞ্জিত, বি আৰ চোপ্ৰা, যশ চোপ্ৰা, ৰাকেশ ৰোশন আৰু ধর্মেন্দ্ৰও ইয়াতে থাকে। তেওঁলোকৰ মাজৰ অনেকে দোকানোকা হওঁতেই জুহু বীচ্চত খোজ কাঢ়িবলৈ ভাল পায়। ইয়াৰ ভিতৰত নাম ল'ব পাৰি অমিতাভ বচ্চন, ঋত্বিক ৰোশন, অজয় দেৱগণ, অনিল কাপুৰ আৰু অনুপম খেৰ। আনকি মহামানৱ মহাত্মা গান্ধীয়েও স্বাধীনতা আন্দোলনৰ সময়ত ১৭ বছৰ কাল মুম্বাইত থাকোতে জুহু বীচ্চত খোজ কাঢ়িছিল। গান্ধীগ্ৰাম ৰোডত থকা মহাত্মাৰ প্ৰতিমূর্তিয়ে বাপুৰ জুহু বীচ্চত খোজকঢ়া কথাটোৰ আজিও স্বাক্ষৰ বহন কৰিছে।

এইটো সকলোৱে জ্ঞাত যে ইয়াত বহু চিনেমাৰ শ্যুটিং হৈছিল। সেয়েহে জুহুলৈ যোৱা প্ৰায়ভাগেই কেনেবাকৈ শ্যুটিং চাবলৈ পাই বুলি নিশা এপৰলৈকে বোন্দাপৰ দি থাকে। কিন্তু আজিকালি মানুহৰ ইমানেই দলদোপ-হেন্দোলদোপ তাতে আকৌ কোলাহল, সেইবাবে নির্দেশক-প্ৰযোজকসকলে চিনেমাৰ কথা বাদেই ছি�ৰিয়েলৰ শ্যুটিং ল'বলৈও মন নকৰা হ'ল। এতিয়াও মনত পৰে আনন্দ চিনেমাত ৰাজেশ খান্নাই জুহু বীচ্চত খোজকাঢ়ি গৈ থাকোতে ওঁঠ মিলোৱা সেই জনপ্ৰিয় গীতটো 'জিন্দেগী কেইচি হ্যেয় পহেলী...'। এই জুহু বীচ্চত নিশা ১২ বজালৈকে থকা দোকান-পোহাৰ অথবা তালৈ যোৱা লোকৰ যাতে কোনো ধৰণৰ অসুবিধাৰ সৃষ্টি নহয় সেইবাবে বি এম চি অর্থাৎ বৃহৎ মুম্বাই মিউনিচিপাল কর্প'ৰেচনে বহুতো পদক্ষেপ হাতত লৈছে। তাৰ ভিতৰত এটা হৈছে বীচ্চৰ কাষে কাষে এশটা লাইট টাৱাৰ পুতি ৰাতিও বীচ্চখন পোহৰ কৰি তোলা। জুহু বীচ্চলৈ গোটেই দিনটোৰ কাৰণে ওলাই গ'লেও অনাহাৰে থাকিবলগীয়া নহয়, কাৰণ খোৱা বস্তুৰ পয়োভৰ দেখিলে দিনক দিনে বর্দ্ধিত জনসংখ্যাই লেতেৰা কৰি তোলা বীচ্চৰ পৰিবেশ আওকাণ কৰি যাৰ যি মন যায় খশবলৈ বহি যায়। বিহাৰৰ পৰা অহা ভাইকলে চাহপাত, চেনি আৰু গাখীৰেৰে চাহ বনাই বিক্ৰী কৰে। কোনোৱে আকৌ সৰু সৰু টেবুলত আমি ল'ৰালিতে ফুমুটি মাৰি খোৱা কেইবিধমান ফল লৈ থিয় হৈ থাকে বিয়লি তিনি বজাৰ পৰা নিশা ১২ বজালকে। হাঁহিমুখীয়া ডেকা অভিজিতে ক'বলৈ ধৰিলে মিহলোৱা ফলৰ ডাঙৰ প্লেটত ৬০ টকা আৰু সৰু প্লেটত ৩০ টকা। প্লেটখনত মিহি আৰু দীঘলীয়াকৈ কটা আবতৰীয়া টেঙা-মিঠা আমৰ চাৰি চকলমান, গোলকৈ কটা তিনিচকলমান কৰঁদৈ টেঙা, সৰু সৰু আমলখি পাঁচটামান, কেএগৰগৰী ছয়-সাতটামান, শুকান বগৰী তিনি-চাৰিটামান, কেঁচা তেতেলী এছিৰা, পকা আৰু মিঠা-জুলা তেতেলী অকণমান প্লেটখনত দি নিমখ ছটিয়াই সোঁমাজতে আকৌ গুৱামুৰি জাতীয় পাণ মচলাৰ অন্যতম চফ সৰু সৰু ঠাল এটা সজাই দিয়ে, দেখিলেই মনত পৰে আমাৰ আগৰ ঘৰবিলাকৰ পিৰালিত গজা চফৰ গছবোৰলৈ।

মায়ানগৰীৰ মায়া
এনী হাজৰিকা

চাহৰ কেট্‌লি হাতত লৈ ইফালৰ পৰা সিফাললৈ গ্ৰাহকক কণমানি গিলাছ এটাত চাহৰ যোগান ধৰে, গিলাছে প্ৰতি ১০ টকাত। বিয়লিলৈ চাৰি বজাৰ পৰা নিশা ১২ বজালৈকে এনেদৰে চাহ বিক্ৰী কৰি দিনে চাৰিশৰ পৰা পাঁচশ টকা, মাহটোত প্ৰায় ১৫ হেজাৰ টকা অর্জন কৰে। দিনে পাঁচ কেট্‌লি বিক্ৰী কৰে, এক কেট্‌লি ঘৰৰ পৰা আনে, বাকী চাৰি কেট্‌লি বীচ্চৰ কাষত থকা মন্দিৰৰ পৰা পানী লৈ হাতৰ জোলোঙাত থকা পোৰা গোমধান, সৰু একোটাত ২০ টকা আৰু ডাঙৰবোৰ ৩০ টকা। ইফালে বীচ্চত গোলাটো দেখাৰ লগে লগে ল'ৰা, ডেকা, বুঢ়া কোনো ৰৈ থাকিব নোৱাৰে, লাঠি ডাল ধৰি কেৱল চুপিবলৈ লাগি যায়। ওচৰতে লগালগিকৈ থকা শাৰী শাৰী দোকানবোৰৰ পৰা একোজনকৈ ওলাই আহি অহা-যোৱা কৰা পথচাৰীসকলৰ হাতত মেনুখন গুজি দি কি খাব সোধাৰ লগে লগে চকু যায়েই নহয় গৰম গৰম সুস্বাদু ভেলপুৰী, পানী পুৰি, পাওভাজি, চেও পুৰী, বাটাটা ৰৱা, আদিৰ দোকানবোৰলৈ। দোকানবোৰৰ মাজৰ এখনলৈ গৈ খতিয়ান ল'লো ৰাজস্থান